

Коалиция „Анти 40%“: историята със „защитата“ на реакторите в АЕЦ „Козлодуй“ се повтаря като още по-голям фарс

Най-лошият начин за защита на работни места и икономически просперитет е като се воюва срещу по-чистите и по-безопасни нови технологични решения

На 16 декември тази година се случи нещо наистина забележително: противниците на климатичната политика на Европейския съюз в България се обединиха в „Коалиция анти 40%“¹. В обща декларация синдикати, настоящи и бивши министри и заместник-министри, кметове и заместник-кметове, както и представители на въглищната енергетика и топлофикациите (работодатели) заявяват, че целта им е Народното събрание „да задължи правителството да започне незабавни преговори с ЕК за отпадане на изискването за намаляване с 40% на емисиите в енергетиката през 2025 г. в сравнение с 2019 г.“

Формално те даже промотират по-силното предложение за 55% намаляване на емисиите от въглероден диоксид до 2030 г., без обаче да посочат как ще стане това, единствено говорейки за някакъв „алтернативен подход“, при който едновременно се запазват мощностите на въглища, а емисиите на CO₂ се намаляват с повече от половината, но реално целят да спрат прехода в енергетиката сега, отправяйки го за пореден път в далечното бъдеще.

Очаквано „Коалицията за климата“, обединяваща граждански организации, експерти и учени, реагира с текст, в който се посочват аргументи в подкрепа на запазване на целта от 40%-но намаление на емисиите на парникови газове до 2026 г.²

В една разделена от пропагандата държава, каквато е България, подобно антиевропейско говорене, при това от хора с претенции да носят отговорност за думите и действията си, не е новост. Новост е, че излязоха „на светло“ и свалиха маските от лицата си.

1 <https://knsb-bg.org/index.php/2022/12/16/sindikati-rabotodateli-i-deputati-edinni-sresthu-zatvaryaneto-na-energijni-mosthnosti/>

2 <https://climatebg.org/stanovishte-balgaria-mozhe-i-tryabva-da-modernizira-energetikata-si/>

Проектът "Граждани и експерти за прилагане на зелените закони", се изпълнява с финансовата подкрепа на Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП. Основната цел на проекта е чрез повишаване на ангажираността на гражданите в околната среда и участието им при формулирането на политики да постигнем балансирано развитие и устойчиво използване на природните ресурси.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Сдружение за изследователски практики и при никакви обстоятелства не може да се приема, че той отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България. www.activecitizensfund.bg

Защо новата коалиция „анти 40%“ под прикритието на „защита на националния интерес“ на практика работи за засилване на разрухата в енергетиката, на поставянето ѝ под пълна зависимост от чуждестранни (руски) интереси?

Да започнем от целта на Зелената сделка: „Европейският зелен пакт ще трансформира ЕС в модерна, ефективно използваща ресурсите и конкурентоспособна икономика, като гарантира:

- няма нетни емисии на парникови газове до 2050 г.;
- икономически растеж, отделен от използването на ресурсите;
- никой човек и място не остават извън процеса на трансформация.“

Малцина обръщат внимание на последното – трансформацията да стане така, че да има справедливи решения за всички хора в ЕС.

1. Върви ли България към чиста, безопасна, сигурна, достъпна енергия за всички? България систематично не спазва ангажиментите си в енергетиката. ТЕЦ „Брикел“ трябваше да е закрит още през 2007 г., а ТЕЦ „Бобов дол“ – след 2010 г. От влизането ни в ЕС досега българските правителства лъжат, че България преизпълнява целите си за енергия от възобновяеми източници, вкарвайки в националните отчети неприемливото директно изгаряне на дървесина (вкл. мокра) във всякакви видове печки по градове и села. В топлофикациите за централизирано отопление също се лъже колко „високоэффективни“ са когенерациите, имаше незаконни опити за изгаряне на вносни и местни боклуци от Италия и други страни, а чрез „регулираните“ от Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР) цени, се крадат пари от клиентите им срещу предоставяне на некачествената услуга „централно отопление“. Всъщност чрез цените на електроенергията цялата страна „тайно“ субсидираше топлофикациите на София, Пловдив (частично) и Ковачки.

Никой от сегашните „анти-четиридесетници“ не издигна глас срещу тези драстични нарушения. Всички те мълчаха когато Русия ни прецака на арбитража с 3 милиарда евро за АЕЦ „Белене“, когато удобно за възглищната енергетика беше срутена ПАВЕЦ „Чаира“, когато „Лукойл“ изнасяше печалбите си в чужбина, когато Борисов плати с пари от бюджета „Руско-Турски поток“. Мълчат и сега, когато същият този „Лукойл“ изнудва България.

Именно представители на „Анти-40“ десетилетия наред саботират енергийните политики на Европейския съюз в България, а днес лицемерно твърдят, че целите са непостижими. Да, целите са амбициозни и е ясно, че всяко забавяне рискува тяхното навременно постигане. Но ако саботажът на „Анти-40“ успее, това ще е гаранция за поредния провал на България като член на ЕС.

Но тези хора – и като част от институциите, и като членове на синдикатите, са били наясно **предварително** с всяка от целите. Защото тези цели са поставяни с национални и международни документи, които – добри или не толкова – са били консултирани с тях много повече, отколкото с природозащитните и социалните организации на гражданите. И през националните процедури за консултации, и през техните партньорски структури и организации в ЕС. Днес те лъжат, че не били консултирани. Известно е защо. Всички те „имат една мечта“: Националният съвет за тристранно сътрудничество – прословутата „тристранка“ – да определя в стила на Националния конвент или на НКВД живота и целите за развитие на цяла България. Без граждански организации, без активни граждани.

2. Поради всички целенасочени действия срещу прехода в енергетиката, днес в България продължават да умират хора от нейната „нормална“ дейност. Както пише в становището на „Коалицията за климата“: „Освен въздействието на парниковите емисии върху климата, **липсата на енергиен преход е свързана и с много**

сериозни здравни последици за българските граждани от замърсители на въздуха, които не са взети предвид в икономическите модели, нито са включени в цената на произведената енергия. Според изчисления от 2018 г. **здравните щети за страната от емисиите на опасни замърсители като фини прахови частици, серен диоксид и азотни оксиди от въглищни централи струват между 1 млрд. евро и 1 млрд. 800 хил. евро на година** на българската здравна система³. Само през 2016 г. емисиите на тези замърсители от въглищните централи в България са довели до 607 преждевременни смъртни случая, 13 865 дни със симптоми при деца с астма и 298 случая на хроничен бронхит при възрастни. България вече е в процедура за налагане на санкции заради недопустимото излагане на българските граждани на това замърсяване⁴. Тук липсват данни за здравните проблеми, свързани с АЕЦ „Козлодуй“, данни, удобно изчезнали през първите две десетилетия на „мирния преход“.

3. Вместо да подкрепят възможностите за нови, по-бързи децентрализирани инвестиции в чистата енергетика, „Анти 40“ на практика се обявяват за запазване контрола на големите играчи и монополисти над енергетиката, за симбиозата между тях и държавната енергетика, където се преливат огромни потоци пари. По този начин те обричат на продължаваща енергийна бедност все повече български граждани, вместо да работят за намаляването ѝ. В този смисъл е неразбираемо как в обща декларация синдикати и монополисти (например топлофикациите) желаят една и съща цел – да продължи ограбването на населението през сегашната енергетика.

Разбираемо е, че НПВУ може да бъде подобрен. Но войната срещу намаляването на заложената цел (а и следващите в периода до 2038 г.) за намаляване на емисиите няма да доведе до никакви положителни резултати. От по-голяма полза ще бъде законодателното осигуряване на облекчения и намирането на повече ресурс (вкл. и с разместване на средства вътре в НПВУ) при инсталирането и работата на ВЕИ инсталации за собствени нужди в домакинствата и малките и средни предприятия. Това е един от очевидните пътища за постигане на целите за нискоемисионна енергетика. А ще бъде и подкрепа за индустрията, свързана с производството на елементи⁵ за нея.

Друг очевиден път е подобряване на териториалните планове за въглищните региони и бързото навлизане на инвестиции в тях. Този процес също беше тайно или явно саботиран, вкл. от членове на „Анти 40“. Днес те атакуват тези планове, в чието правене трябваше да участват с идеи, предложения, ресурси и институционални ангажименти. В тази война България вече загуби първия транш от Фонда за справедлив преход – пари точно за тези региони. Благодарение на подобно мислене и действия, като това от 16 декември.

Войната на Русия срещу Украйна е война срещу Европа. И един от начините да я спечелим, е да се откачим напълно от руската енергийна хватка. Това обаче няма да стане като се обърнем към пепелта, изгаряна в

3 Данните са взети от доклада Last Gasp: The Coal Companies Making Europe Sick от 2018 г., достъпен на: <https://beyond-coal.eu/wp-content/uploads/2020/02/Last-Gasp-2018.pdf>. Подробните данни за централите от доклада са тук: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1HO6VoQEKRwicl5e4ISdPQhScmzVPWMIImYCDjEDyO6Lc/edit#gid=2012208322>

4 Иск, предявен на 21 март 2021 година от Европейската комисия срещу Република България по Дело C-174/21. Текстът на иска е тук: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=241802&pageIndex=0&doclang=BG&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=2016702>

5 При дебатите за енергийния преход масово се пропускат два допълнителни фактора с положително въздействие в национален, регионален и местен мащаб: (а) необходимостта от реформа в образованието и обучителната дейност, така че да се гарантира наличието на достатъчно професионални кадри за зелената енергетика, вкл. енергийната ефективност – инженери, техници, работници и т.н., които в момента не достигат като брой и квалификация и (б) възможностите за развитие на редица производства и услуги, пряко или косвено свързани с ВЕИ инсталациите, „умните мрежи“, системите за съхранение на енергия и т.н.

„Марица изток“ под името „лигнитни въглища“. Ускореният, но обмислен и умно приложен енергиен преход към „зелена“, децентрализирана енергетика е решението, което трябва да следваме. Сега, не след поредното изгубено десетилетие.

България има лошия пример на едни предишни „защитници“. На тези, които защитаваха малките опасни реактори в АЕЦ „Козлодуй“ от „лошия“ (и тогава) Европейски съюз. „Защита“, която донесе много негативи. И пак се бяха накачулили партийни активисти, синдикати, енергетици, консултанти, министри и депутати и т.н. Някои от тях днес виждаме в редиците на „анти-четиридесетниците“. Не знам дали търсят реванш или просто са неадекватни. Но едно е повече от ясно – ако сегашната им „защита“ успее, това ще означава, че България се е провалила. Отново!

Колко пъти ще настъпваме мотиката?